

AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA MOLIVAVIY SIYOSAT

“Shahrisabz” davlat muzey-qo‘riqxonasi

*Katta ilmiy xodimi **Dildora Usmonova***

*Katta ilmiy xodimi **Dilso‘z Olimjonova***

Annotatsiya: *Ushbu maqolada XIV–XV asrlarda Amir Temur va Temuriylar davlati hukmronligi davrida amalga oshirilgan moliyaviy siyosat tahlil qilinadi. Tadqiqotda davlat iqtisodiy boshqaruvining asosiy yo‘nalishlari, jumladan soliq tizimi, savdo aloqalarining rivojlanishi, davlat daromadlari va iqtisodiy islohotlar o‘rganiladi. Maqolada davlat g‘aznasining shakllanishida soliqlar, bojxona to‘lovlari hamda qishloq xo‘jaligining o‘rni alohida yoritiladi. Shuningdek, Buyuk Ipak yo‘li orqali olib borilgan xalqaro savdo aloqalari va uning Temuriylar davlati iqtisodiyotiga ta‘siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy barqarorlik davlat siyosiy qudratini mustahkamlashga va ilm-fan hamda madaniyat rivojiga muhim ta‘sir ko‘rsatgan. Temuriylar davri Markaziy Osiyo iqtisodiy tarixida muhim bosqich bo‘lib, bu davrda shaharlar rivojlangan, hunarmandchilik va savdo kengaygan. Xulosa sifatida aytish mumkinki, Amir Temur va Temuriylar davridagi moliyaviy siyosat davlatning iqtisodiy taraqqiyoti va barqarorligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynagan.*

Kalit so‘zlar: *Amir Temur, Temuriylar davlati, moliyaviy siyosat, soliq tizimi, Buyuk Ipak yo‘li, iqtisodiy rivojlanish.*

Abstract: *This article examines the financial policy during the reign of Amir Temur and the Timurid dynasty in the 14th–15th centuries. The study analyzes the main directions of economic management, including the taxation system, development of trade relations, state revenues, and economic reforms implemented during this period. Special attention is given to the role of taxation, customs duties, and agricultural production in the formation of the state treasury. The article also explores the development of international trade along the Silk Road and its influence*

on the economic growth of the Timurid state. Furthermore, the research discusses how economic stability contributed to the political strength and cultural development of the empire. The Timurid period is considered one of the most significant stages in the economic history of Central Asia, characterized by the growth of cities, development of crafts, and expansion of trade networks. The study concludes that the financial policy implemented during the reign of Amir Temur and his successors played a crucial role in strengthening the state and ensuring long-term economic development.

Keywords: Amir Temur, Timurid state, financial policy, taxation system, Silk Road trade, economic development, state revenues.

Аннотация: В данной статье рассматривается финансовая политика периода правления Амира Темура и династии Тимуридов в XIV–XV веках. В исследовании анализируются основные направления экономического управления государством, включая систему налогообложения, развитие торговых отношений, формирование государственных доходов и экономические реформы. Особое внимание уделяется роли налогов, таможенных сборов и сельского хозяйства в формировании государственной казны. Также рассматривается развитие международной торговли по Великому шелковому пути и её влияние на экономическое развитие государства Тимуридов. В статье показано, что экономическая стабильность способствовала укреплению политической власти и развитию науки и культуры в государстве. Период правления Тимуридов считается одним из важных этапов экономической истории Центральной Азии, характеризующимся развитием городов, ремесел и расширением торговых связей. В заключении отмечается, что финансовая политика Амира Темура и его преемников сыграла важную роль в укреплении государства и обеспечении устойчивого экономического развития.

Ключевые слова: Амир Темура, государство Тимуридов, финансовая политика, налоговая система, Великий шелковый путь, экономическое развитие.

Davlatning iqtisodiy barqarorligi va siyosiy mustahkamligi ko'p jihatdan uning moliyaviy siyosatiga bog'liq bo'ladi. Har bir tarixiy davrda davlat boshqaruvining muhim yo'nalishlaridan biri moliyaviy resurslarni to'g'ri tashkil etish, soliq tizimini shakllantirish va iqtisodiy faoliyatni rivojlantirishdan iborat bo'lgan. Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, kuchli iqtisodiy asosga ega bo'lgan davlatlar uzoq muddat davomida siyosiy barqarorlikni saqlab qolgan.

Juda qadim davrlarda birinchi ijtimoiy mehnat taqsimoti yuzaga kelib, chorvachilik, dehqonchilik, qo'l hunarmandchiligi va kulolchilik paydo bo'lishi bilan qabila-yu jamoalar o'rtasida o'zlari ishlab chiqargan buyumlar bilan ayirboshlashning rivojlanishi natijasida tabiiy ayirboshlash kelib chiqdi.

XIV–XV asrlarda Markaziy Osiyoda hukmronlik qilgan Amir Temur va Temuriylar davlati ham ana shunday iqtisodiy asosga ega bo'lgan yirik davlatlardan biri hisoblanadi. Amir Temur tomonidan tashkil etilgan davlat nafaqat harbiy qudrati bilan, balki o'z davrining samarali iqtisodiy va moliyaviy siyosati bilan ham ajralib turadi. U davlat boshqaruvida iqtisodiy barqarorlikni muhim omil deb hisoblagan va davlat daromadlarini oshirish bilan birga aholining iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirishga intilgan. Amir Temur davrida moliyaviy siyosat soliq tizimini tartibga solish, savdo aloqalarini rivojlantirish, shahar va qishloq xo'jaligini qo'llab-quvvatlash, hamda davlat g'aznasini mustahkamlash kabi muhim yo'nalishlarni o'z ichiga olgan. Temuriylar davrida esa ushbu iqtisodiy siyosat davom ettirilib, ilm-fan va madaniyat rivoji bilan uyg'un holda rivojlangan.

Mazkur maqolada Amir Temur va Temuriylar davrida amalga oshirilgan moliyaviy siyosatning asosiy yo'nalishlari, uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni hamda tarixiy ahamiyati tahlil qilinadi. XIV asrning ikkinchi yarmida Markaziy Osiyo hududi murakkab siyosiy va iqtisodiy vaziyatni boshdan kechirayotgan edi. Mo'g'ullar imperiyasining parchalanishi natijasida hududda bir nechta kichik siyosiy birliklar paydo bo'lib, ular o'rtasida doimiy kurashlar davom etgan. Bu esa markazlashgan boshqaruv tizimining zaiflashishiga, iqtisodiy aloqalarning uzilishiga hamda savdo va ishlab chiqarishning pasayishiga olib kelgan. Ayniqsa Chig'atoy ulusi hududida siyosiy beqarorlik kuchayib, markaziy hokimiyatning ta'siri sezilarli

darajada kamaygan edi. Siyosiy parokandalik iqtisodiy hayotga ham salbiy ta'sir ko'rsatgan. Ko'plab shaharlar va qishloqlar mojarolar natijasida zarar ko'rgan, sug'orish tizimlari buzilgan, savdo yo'llari xavfsizligi yo'qolgan. Natijada qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi kamayib, hunarmandchilik va savdo faoliyati ham ancha sustlashgan. Bu davrda iqtisodiy tizimning izdan chiqishi aholi turmush darajasining pasayishiga ham sabab bo'lgan.

Amir Temur hokimiyat tepasiga kelgan davr aynan ana shunday murakkab tarixiy sharoitga to'g'ri keladi. U siyosiy hokimiyatni mustahkamlash bilan bir qatorda mamlakat iqtisodiyotini tiklash va rivojlantirishni ham asosiy vazifalardan biri deb bilgan. Amir Temur davlat boshqaruvida kuchli markazlashgan tizimni shakllantirib, siyosiy barqarorlikni ta'minlashga intilgan. Bu esa iqtisodiy rivojlanish uchun zarur shart-sharoit yaratgan. Amir Temurning siyosiy faoliyati davlat hududini kengaytirish va turli hududlarni yagona boshqaruv tizimiga birlashtirishga qaratilgan edi. U Markaziy Osiyo hududida siyosiy birlikni tiklashga erishdi va Samarqandni davlat poytaxtiga aylantirdi. Samarqand qisqa vaqt ichida nafaqat siyosiy markaz, balki iqtisodiy va madaniy markazga ham aylandi. Bu yerda yirik bozorlar, hunarmandchilik ustaxonalari va savdo markazlari faoliyat yurita boshladi. Amir Temur iqtisodiy siyosatida shaharlarning rivojlanishiga alohida e'tibor qaratgan. Shaharlar iqtisodiy faoliyat markazi bo'lib, hunarmandchilik, savdo va xizmat ko'rsatish sohaslarining rivojlanishida muhim rol o'ynagan. Shaharlarning tiklanishi va rivojlanishi iqtisodiy hayotning faollashishiga olib kelgan. Bundan tashqari, Amir Temur qishloq xo'jaligini rivojlantirishga ham katta ahamiyat bergan. Sug'orish tizimlarini tiklash va yangi irrigatsiya inshootlarini qurish orqali dehqonchilik ishlab chiqarishi rivojlantirilgan. Qishloq xo'jaligining rivojlanishi esa davlat daromadlarining asosiy manbalaridan biri hisoblangan.

Amir Temur davrida iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri savdo aloqalarini rivojlantirish bo'lgan. Markaziy Osiyo hududi qadimdan Yevropa va Osiyoni bog'lovchi savdo yo'llari chorrahasida joylashgan edi. Buyuk Ipak yo'lining muhim qismi aynan shu hudud orqali o'tgan. Amir Temur savdo yo'llarining

xavfsizligini ta'minlash, karvonsaroylar qurish va savdogarlar uchun qulay sharoit yaratish orqali xalqaro savdoni rivojlantirishga harakat qilgan.

Savdo aloqalarining rivojlanishi davlat iqtisodiyotining mustahkamlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Xitoy, Hindiston, Eron va Yevropa mamlakatlari bilan olib borilgan savdo aloqalari orqali turli xil mahsulotlar almashinuvi amalga oshirilgan. Bu esa hunarmandchilik ishlab chiqarishining kengayishiga ham turtki bo'lgan. Shuningdek, Amir Temur davlat boshqaruvida tartib-intizom va adolat tamoyillariga asoslangan siyosat yuritgan. U iqtisodiy resurslarni samarali boshqarish va davlat daromadlarini to'g'ri taqsimlashga alohida e'tibor qaratgan. Natijada davlat moliyaviy tizimi barqarorlashib, iqtisodiy faoliyat yanada rivojlangan. Umuman olganda, Amir Temur davrining iqtisodiy va siyosiy sharoiti murakkab tarixiy jarayonlar bilan bog'liq bo'lsa-da, uning olib borgan siyosati natijasida mamlakatda siyosiy barqarorlik va iqtisodiy tiklanish yuz berdi. Bu esa Temuriylar davlati rivojlanishining mustahkam iqtisodiy asosini yaratdi.

Amir Temur jahondagi 27 mamlakatni bosqichma-bosqich o'z davlati tarkibiga kiritib, yagona davlat sifatida birlashtirdi va ularning iqtisodiyoti va moliya tizimini takomillashtirdi. Davlatning boshida bosh hukmdor-Amir Temur turgan bo'lsa, undan keyin ikkinchi bo'lib moliya devoni turar edi.¹

Amir Temur davrida davlat boshqaruvida moliyaviy siyosat muhim o'rin tutgan bo'lib, uning asosiy elementlaridan biri soliq tizimi hisoblangan. Davlatning iqtisodiy barqarorligi ko'p jihatdan soliq tizimining to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq bo'lgan. Shu sababli Amir Temur soliq siyosatini tartibga solish, soliqlarni adolatli yig'ish va davlat daromadlarini samarali boshqarishga alohida e'tibor qaratgan. Amir Temur davlatida soliq tizimi aniq qoidalar asosida tashkil etilgan bo'lib, u asosan qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik va savdo faoliyatidan olinadigan soliqlardan iborat edi. Dehqonchilik o'sha davr iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lganligi sababli, yer solig'i davlat daromadlarining eng muhim manbalaridan biri hisoblangan. Yer egalari va dehqonlar yetishtirgan hosilning ma'lum qismi soliq

¹ Ipron To'xtiev. Amir Temur va temuriylarning moliya-pul siyosati. T., "O'zbekiston". 2006 y. 30-bet.

sifatida davlat g'aznasiga topshirilgan. Yer solig'i odatda yerning unumdorligi, sug'orish imkoniyatlari va hosildorlik darajasiga qarab belgilangan. Bu esa soliq tizimining nisbatan adolatli bo'lishini ta'minlagan. Amir Temur soliq yig'ishda aholiga haddan tashqari bosim o'tkazilmasligi kerakligini ta'kidlagan. Uning fikricha, ortiqcha soliq yukining oshirilishi dehqonchilik va ishlab chiqarishning pasayishiga olib kelishi mumkin edi. Hunarmandchilik ham davlat iqtisodiyotida muhim o'rin egallagan. Shaharlar hunarmandchilik markazlari bo'lib, bu yerda turli xil mahsulotlar ishlab chiqarilgan. Hunarmandlar o'z faoliyatidan kelib chiqib ma'lum miqdorda soliq to'laganlar. Bu soliqlar hunarmandchilik ishlab chiqarishining rivojlanishiga to'sqinlik qilmaydigan darajada belgilangan.

Savdo faoliyati ham davlat daromadlarining muhim manbalaridan biri bo'lgan. Savdogarlar ichki va tashqi savdo jarayonida bojxona to'lovlarini amalga oshirganlar. Savdo karvonlari davlat hududidan o'tishda yoki shahar bozorlarida savdo qilganda boj va boshqa to'lovlarni to'lashgan. Bu bojxona to'lovlari davlat g'aznasiga katta daromad keltirgan.

Amir Temur savdo aloqalarining rivojlanishiga katta e'tibor qaratganligi sababli bojxona siyosatini ham ehtiyotkorlik bilan yuritgan. Savdogarlar uchun qulay sharoit yaratish orqali u savdo hajmining oshishiga erishgan. Natijada bojxona tushumlari ham ortgan. Davlat daromadlarining yana bir muhim manbasi harbiy yurishlar natijasida olingan o'lja va bojar bo'lgan. Amir Temur tomonidan amalga oshirilgan harbiy yurishlar natijasida davlat g'aznasiga katta miqdorda boyliklar kelib tushgan. Biroq bu daromadlar doimiy emasligi sababli Amir Temur iqtisodiy siyosatda barqaror daromad manbalarini yaratishga harakat qilgan. Shuningdek, ayrim hududlar davlatga tobe bo'lgan holda ma'lum miqdorda xiroj yoki boj to'laganlar. Bu ham davlat daromadlarining muhim manbalaridan biri bo'lgan. Tobe hududlardan olinadigan bu to'lovlar markaziy hokimiyatning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirgan. Amir Temur bu hududlarning iqtisodiy tomonidan idora qilish usullari haqida o'ylar ekan, o'z "Tuzuklar"ida har qanday davlat uchun iqtisodiyot ustuvorligi muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlab: "...Davlatu

saltanat uch narsa bilan: mulk,(podsho)xazina va lashkar bilan tikdir”²,deb ta’kidlaydi. Kamolotga erishgan vazir ulkim, muomalalarni tartibga keltirib, mulkiy va moliyaviy ishlarni to’g’irlik bilan, asli-nasli tozaligini ko’rsatib, ajoyib tarzda bajaradi.³deb yozadi. Amir Temur davlat daromadlarini boshqarishda tartib-intizom va nazorat tizimini ham yo’lga qo’ygan. Soliq yig’ish jarayonida tartibni saqlash va noqonuniy harakatlarning oldini olish uchun maxsus amaldorlar tayinlangan. Bu esa soliq tizimining samarali ishlashiga yordam bergan. Umuman olganda, Amir Temur davrida soliq tizimi va davlat daromadlari tizimli va nisbatan adolatli tarzda tashkil etilgan. Soliqlarning asosiy qismi qishloq xo’jaligi, hunarmandchilik va savdo faoliyatidan shakllangan. Davlat daromadlarining to’g’ri boshqarilishi mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta’minlashga va Temuriylar davlatining kuchli iqtisodiy asosga ega bo’lishiga xizmat qilgan.

Amir Temur davrida savdo yo’llari va xalqaro iqtisodiy aloqalar davlat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblangan. Markaziy Osiyo qadimdan Yevropa va Osiyoni bog’lovchi savdo yo’llari chorrahasida joylashgan bo’lib, ayniqsa Buyuk Ipak yo’li orqali ko’plab mamlakatlar bilan savdo aloqalari olib borilgan. Amir Temur ushbu savdo yo’llarining iqtisodiy ahamiyatini chuqur anglagan holda ularni rivojlantirish va xavfsizligini ta’minlashga alohida e’tibor qaratgan. Savdo yo’llarining rivojlanishi davlat iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda muhim rol o’ynagan. Karvon yo’llari orqali turli hududlar o’rtasida tovar almashinuvi amalga oshirilgan. Bu jarayonda Markaziy Osiyo hududi Sharq va G’arb o’rtasidagi savdo aloqalarida muhim tranzit hudud vazifasini bajargan. Savdo karvonlari Xitoy, Hindiston, Eron, Arab mamlakatlari va Yevropa davlatlari bilan iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishga xizmat qilgan. Amir Temur savdo yo’llarining xavfsizligini ta’minlash uchun maxsus choralar ko’rgan. Karvon yo’llari bo’ylab qo’riqlash tizimi tashkil etilgan va savdogarlarning xavfsiz harakatlanishi ta’minlangan. Bu esa savdogarlar uchun qulay sharoit yaratib, savdo hajmining oshishiga yordam bergan. Savdo karvonlari uchun yo’l bo’ylarida

² Temur tuzuklari.T.,”Sharq”/2005y. 91-bet.

³ Temur tuzuklari.T.,”Sharq”/2005y. 90-bet.

karvonsaroylar qurilgan bo'lib, ular savdogarlar uchun dam olish va tovarlarni saqlash joyi vazifasini bajargan.

Savdo aloqalarining rivojlanishi shahar iqtisodiyotining ham o'sishiga sabab bo'lgan. Samarqand, Buxoro, Hirot va boshqa yirik shaharlar muhim savdo markazlariga aylangan. Bu shaharlarda yirik bozorlar faoliyat yuritib, turli mamlakatlardan kelgan savdogarlar o'z tovarlarini sotganlar. Natijada savdo nafaqat iqtisodiy, balki madaniy aloqalarning rivojlanishiga ham xizmat qilgan.

Savdo yo'llari orqali turli xil mahsulotlar almashinuvi amalga oshirilgan. Markaziy Osiyodan asosan ipak, mato, hunarmandchilik buyumlari, metall mahsulotlari va qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksport qilingan. Boshqa mamlakatlardan esa ziravorlar, qimmatbaho toshlar, ipak matolar va boshqa turdagi mahsulotlar olib kelingan. Bu jarayon iqtisodiy faoliyatni faollashtirib, hunarmandchilik va ishlab chiqarishning rivojlanishiga turtki bo'lgan.

Xalqaro savdo aloqalari davlat daromadlarining oshishiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Savdo karvonlari va savdogarlardan olinadigan bojxona to'lovlari davlat g'aznasining muhim daromad manbalaridan biri bo'lgan. Shu sababli Amir Temur savdo siyosatini ehtiyotkorlik bilan yuritib, savdogarlar uchun qulay iqtisodiy muhit yaratishga harakat qilgan. Savdo aloqalarining rivojlanishi diplomatik munosabatlarning kengayishiga ham yordam bergan. Amir Temur davrida turli mamlakatlar bilan elchilik aloqalari o'rnatilgan. Bu esa xalqaro savdoning yanada kengayishiga va iqtisodiy hamkorlikning mustahkamlanishiga xizmat qilgan. Umuman olganda, Amir Temur davrida savdo yo'llari va xalqaro iqtisodiy aloqalar davlat iqtisodiyotining rivojlanishida muhim rol o'ynagan. Savdo yo'llarining xavfsizligi ta'minlanishi, shaharlarning rivojlanishi va xalqaro savdo aloqalarining kengayishi Temuriylar davlatining iqtisodiy qudratini mustahkamlashga xizmat qilgan. Bu jarayon Markaziy Osiyoning o'sha davrda muhim savdo va iqtisodiy markazlardan biriga aylanishiga imkon yaratgan. Temuriylar davrida iqtisodiy siyosat davlat barqarorligini ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishni kuchaytirishga qaratilgan muhim yo'nalishlardan biri bo'lgan. Amir Temur tomonidan yaratilgan markazlashgan davlat boshqaruvi tizimi keyinchalik uning avlodlari tomonidan ham

davom ettirilgan. Bu davrda iqtisodiy siyosatning asosiy maqsadi qishloq xo'jaligi, savdo va hunarmandchilikni rivojlantirish orqali davlatning iqtisodiy qudratini mustahkamlashdan iborat bo'lgan. Temuriylar davrida qishloq xo'jaligi iqtisodiyotning asosiy tarmog'i hisoblangan. Davlat tomonidan sug'orish tizimlarini rivojlantirish, kanallarni ta'mirlash va yangi irrigatsiya inshootlarini qurishga katta e'tibor qaratilgan. Bu esa dehqonchilik ishlab chiqarishining oshishiga va yerlarning unumdorligini yaxshilashga yordam bergan. Qishloq xo'jaligining rivojlanishi nafaqat aholini oziq-ovqat bilan ta'minlash, balki davlat daromadlarining barqaror manbaini yaratishda ham muhim rol o'ynagan.

Shahar iqtisodiyotini rivojlantirish ham Temuriylar iqtisodiy siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lgan. Bu davrda Samarqand, Buxoro, Hirot kabi yirik shaharlar hunarmandchilik va savdo markazlariga aylangan. Hunarmandchilik ustaxonalari faoliyati kengayib, turli xil mahsulotlar ishlab chiqarish rivojlangan. Metallga ishlov berish, to'qimachilik, kulolchilik va boshqa hunarmandchilik tarmoqlari iqtisodiy hayotda muhim o'rin egallagan.

Savdo aloqalarining rivojlanishi ham Temuriylar davrida iqtisodiy siyosatning muhim qismi bo'lgan. Davlat savdo yo'llarining xavfsizligini ta'minlash, bozorlarni rivojlantirish va savdogarlar uchun qulay sharoit yaratishga e'tibor qaratgan. Bu siyosat xalqaro savdo hajmining oshishiga va davlat iqtisodiyotining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Temuriylar davrida iqtisodiy siyosat shuningdek shahar infratuzilmasini rivojlantirish, bozorlar, karvonsaroylar va savdo markazlarini qurish orqali ham amalga oshirilgan. Bu esa savdo va iqtisodiy aloqalarning kengayishiga yordam bergan. Natijada Temuriylar davlati Markaziy Osiyoda muhim iqtisodiy markazlardan biriga aylangan. Umuman olganda, Temuriylar davrida olib borilgan iqtisodiy siyosat davlatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash, ishlab chiqarish va savdoni rivojlantirish hamda iqtisodiy aloqalarni kengaytirishga qaratilgan bo'lib, bu siyosat davlat taraqqiyotida muhim rol o'ynagan. Moliyaviy siyosat har qanday davlatning iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Amir Temur va Temuriylar davrida olib borilgan moliyaviy siyosat davlatning siyosiy va iqtisodiy qudratini mustahkamlashga katta ta'sir ko'rsatgan.

To'g'ri tashkil etilgan soliq tizimi, savdo aloqalarining rivojlanishi va davlat daromadlarining samarali boshqarilishi mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qilgan.

Moliyaviy siyosat orqali davlat iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash imkoniyatiga ega bo'lgan. Davlat daromadlari qishloq xo'jaligi, savdo va hunarmandchilik faoliyatidan shakllangan. Ushbu daromadlar davlat infratuzilmasini rivojlantirish, shaharlar qurish, sug'orish tizimlarini yaxshilash va savdo yo'llarini rivojlantirishga sarflangan. Moliyaviy siyosatning yana bir muhim ta'siri iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq bo'lgan. Davlat tomonidan soliqlarning tartibli yig'ilishi va daromadlarning to'g'ri taqsimlanishi iqtisodiy tizimning barqaror ishlashiga yordam bergan. Bu esa aholi farovonligining oshishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Bundan tashqari, moliyaviy siyosat davlatning siyosiy kuchini mustahkamlashda ham muhim rol o'ynagan. Kuchli iqtisodiy baza davlatning harbiy qudratini oshirishga, davlat boshqaruvini samarali tashkil etishga va turli ijtimoiy loyihalarni amalga oshirishga imkon yaratgan. Natijada Temuriylar davlati o'z davrining eng rivojlangan va qudratli davlatlaridan biriga aylangan. Shuningdek, moliyaviy siyosat ilm-fan, madaniyat va me'morchilik rivojiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Temuriylar davrida qurilgan ko'plab tarixiy obidalar, madrasalar va ilmiy markazlar davlatning iqtisodiy imkoniyatlari keng bo'lganini ko'rsatadi. Bu esa moliyaviy siyosatning davlat taraqqiyotidagi muhim rolini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, Amir Temur va Temuriylar davrida amalga oshirilgan moliyaviy siyosat davlatning iqtisodiy rivojlanishi, siyosiy barqarorligi va madaniy taraqqiyotida muhim omil bo'lib xizmat qilgan. Ushbu siyosat natijasida davlat iqtisodiy jihatdan mustahkamlanib, Markaziy Osiyo tarixida muhim o'rin egallagan hamda moliyaviy siyosat davlat boshqaruvida muhim o'rin tutgan. Soliq tizimi, savdo aloqalari, qishloq xo'jaligi va hunarmandchilikning rivojlanishi davlat iqtisodiy barqarorligini ta'minlagan.

Temuriylar davrida bu iqtisodiy siyosat yanada takomillashtirilib, ilm-fan va madaniyat rivoji bilan uyg'unlashtirilgan. Natijada Markaziy Osiyo o'sha davrda

yirik iqtisodiy va madaniy markazlardan biriga aylangan. Amir Temur va Temuriylar davrining moliyaviy siyosati tarixiy tajriba sifatida bugungi kunda ham iqtisodiy boshqaruv va davlat moliyasini o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ipron To'xtiev. Amir Temur va temuriylarning moliya-pul siyosati. T., "O'zbekiston". 2006 y
2. Ahmedov B. **Amir Temur.** – Toshkent: Sharq nashriyoti, 1996.
3. Azamat Ziyov. **O'zbek davlatchiligi tarixi.** – Toshkent: Sharq, 2000.
4. Sagdullayev A., Ahmedov B. **O'zbekiston tarixi.** – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2012.
5. Temur tuzuklari. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2005 y.
6. Bartold V.V. **Turkiston mo'g'ullar istilosi davrida.** – Toshkent: Fan, 1993.
7. Tugalova M.E. **Amir Temurning tashqi siyosati va xalqaro savdo yo'llarining tiklanishi.** – Ilmiy tadqiqotlar jurnali.
8. Panjiyev N.B. **Amir Temur va Temuriylar davrida hunarmandchilik va savdo taraqqiyoti.** – Universal Science Perspectives jurnali.
9. Tursunov B., Raimberdiyev S. **Amir Temur va Temuriylar davrida pul islohoti mexanizmi.** – Ilg'or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar jurnali.
10. Ahmedov B. **Amir Temur va Temuriylar davlati tarixi.** – Toshkent: Fan nashriyoti, 2005.
11. Sharafiddin Ali Yazdiy. **Zafarnoma.** – Temuriylar davriga oid muhim tarixiy asar.